

ցաւ, իր և հրաբղխին մէջ երեք հարիւր
գրկաչափ միջոց մը թողլով:

Մահացու հիւանդ քահանայն իր
ցաւոց անկողինն մէջէն կարող եղաւ
այն բորբոքեալ հրաբուղխը զննել, ուս-
կից շառաչմամբ հաղարումէկ շրացու-
ցիչ սրանման լոյսեր վեր կը նետուէին:

— Ի՞նչպէս գեղեցիկ է, ըսաւ, և ինչ-
պէս անհուն է Աստուծոյ կարողութիւ-
նը իր ամենէն զարհուրելի երևութից
մէջ:

Այն բոցավառ լաւայի հոսանքը լե-
րան կողերը բոցակերպ գորգով մը կը
ծածկէր: Օգապարկին ստորին կիսա-
գունտը մութին մէջ պայծառ փայլուն
կ'երևնար, այրեցած գօտիի ջերմութիւն
մը դէպ 'ի նաւակը բարձր կ'ելլէր, և
տողդոր ֆէրկըսըն շտապեց այն վտան-
գաւոր դիրքէն փախչելու:

Իրիկուան ժամը տասնին լեռը հորի-
զոնին վրայ իբր կարմիր կէտ մը կ'ե-
րևնար, և վիկտորիան հանդարտիկ իր
ճամբան ստորնագոյն գօտիի մը մէջէն
կը շարունակէր:

կը շարունակուի:

ՍՊԱՆԻԱՅԻՔ

ԻՐԵՆՑ ԲԱՐԲԸ ԵՒ ԱԶԳԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

(Տես Էրես 269:)

Միայն Պուրպուրեանց թագաւորա-
կան ցեղն եղաւ որ ուղեց ոտքի տակ
առնել Արագոնիոյ ժողովրդեան իրա-
ւունքները. և Փիլիպպոս Ե յաջորդու-
թեան պատերազմին մէջ՝ Արագոնաց-
ւոց Աւստրիոյ թագաւորական ցեղին
կողմն բռնելուն համար, 'ի պատիժ
յափշտակեց ձեռքերնէն իրենց առանձ-
նաշնորհութիւններն, ու ազատ սահ-
մանադրութիւնը:

Շատ արին հեղաւ գոռոզ Արագո-
նացիքն ընկճելու համար. բայց վերջա-
պէս ստիպուեցան հրացանից զօրու-
թեանը տեղիք տալու:

Բայց այն ժամանակէն 'ի վեր Արա-
գոնացւոյն բարուց վրայ նոր յատկու-

թիւններ տեսնուեցան, որ առաջուց
գրեթէ անծանօթ էին, որոնց հետեանքն
է որ այժմեան Արագոնացին անախորժ
տալաւորութիւն մը կրնէ օտարականին
վրայ. լուռ ու կասկածոտ բնաւորութիւն
և անողորբելի ատելութիւն մ'ունի ամեն
արտաքին օտար բաներու դէմ: Նոյն
յատկութիւնները կաղալոնացին ալ կը
ցուցնէ իր վրան, և այս երկու ժողո-
վրդոց բարուց վրայ եղած կերպարա-
նափոխութիւնը գրեթէ մի և նոյն ժա-
մանակի մէջ է:

Արագոնացին, ընդհանրապէս խօսե-
լով, գոռոզ, ցասկոտ ու անկիրթ է:
Անվատահոլութեան աչօք կը նայի օտա-
րականին վրայ. ողջոյն չի տար. մանա-
ւանդ թէ տրուածին հազիւ կը պա-
տասխանէ: Լուրջ է, քիչ խօսող, ցուրտ
և անտարբեր. բայց հազիւ թէ հակա-
ճառութեան մէջ մոնայ, մէկէն կը
տաքնայ ու կը գռեհկանայ. ազնուա-
կանութեան և ոչ հետք մը կ'երեցնէ
վրան:

Արագոնացւոյն բարքը արդէն իսկ
իր դիմացը վրայ նկարուած է: Վտիտ
ու պղնձագոյն դէմքը որուն վրայ դուն
ուրեք խնտում կը տեսնուի. սև, գոգա-
ցեալ, պզտի ու սուր աչքերն, ու թա-
ղիքէ ցած գլխանոցէն խառն 'ի խուռն
գուրս ելլող փայլուն ու սև մազերն ու-
րոնք երկայն ու նեղ փունջեր ձևացու-
ցած մերթ կը փաթթուին գլխին և մերթ
կը ծածանին, անախորժ երևոյթ մը յա-
ռաջ կը բերեն: Բայց Արագոնացւոյն
բարուց վրայ այս անախորժ յատկու-
թիւններէն զատ՝ նաև շատ մը գեղե-
ցիկ բարեմասնութիւններ կը տեսնուին:
Ընդհանուր խօսելով արդարակրօն ու
բարի է. գործոյ մը ձեռք չի զարնել՝
առանց առաջուց լաւ մը ամեն մասերն
քննելու. և ետքը զօրաւոր երկաթեայ
հաստատամտութեամբ մը կսկսի զայն:
Իր հայրենեաց վրայ կաթողին սէր մ'ու-
նի, որուն պաշտպանութիւնը իր առա-
ջին ու գլխաւոր փառքն ու պարծանքն
կը համարի. և իր գոյութեանը ու սե-
փական ճակատագրին վերաբերող ա-
մեն բաներու մէջ արտաքոյ կարգի չա-

փառորութեան ցոյց կու տայ: Ազադա-
կաւոր զուարճութիւն չախորժիր, ուս-
տի ոչ պարու և ոչ զինւոյ հակամէտ
է: Գինովութիւնը, ինչպէս Արագոնա-
ցին, նոյնպէս բոլոր հարաւակողմեան
Սպանիացիք ամօթոյ գործ կը համա-
րին: Կրթեալ Արագոնացին մարդավա-
րութեան ամեն օրէնքը խստիւ կը պա-
հէ, բայց ցուրտ ու գոռոզ կերպով մը,
որ Պապեանց անկեղծ սրտին ու հարա-
ւային Սպանիացեաց զուարթ բնաւո-
րութեան վարժողին անախորժ կու
գայ:

Կաղալոնացին լուրջ, գոռոզ, անըն-
կերասէր ու կասկածոտ է. և հետեւա-
բար յանդուգն, բուռն, ցասկոտ ու վրէժ-
խնդիր: Յետին աստիճանի շահախնդ-
րէն է. և իր հին իրաւանց և առան-
ձնաշնորհութեանց հետ անտեղիտալի
յամառութեամբ մը կապուած, զանոնք
ամփոփել ուզողն իր ոխերիմ թշնամին
կը համարի: Կաղալոնացիք չեն կրնար
մոռնալ որ իրենց գաւառական եր-
կիրն հին ատեն ազատ ու ինքնիշխան
տէրութիւն մ'էր, և Կասդիլիոյ թագին
հպատակելէն, ու նոյն իսկ Կասդիլիոյ
ու Արագոնիոյ թագից միութենէն ետքն
ալ, իրենք յատուկ Ազգային ժողով
(Cortes) ու սահմանադրութիւն ու-
նէին, որոց վերահաստատութեանը փա-
փաքանքը կը սպասեն, յորոց մերկա-
ցուց զիրենք Փիլիպպոս Ե. Գաղղիոյ
օգնականութեամբ, յաջորդութեւ պա-
տերազմէն ետքը, պատճառաւ որ նոյն
պատերազմին մէջ Կաղալոնացիք յե-
տին ճգամբ Աւստրիոյ թագաւորական
ցեղին կողմը բռնեցին:

Այս միջոցէս սկսեալ Կաղալոնացեաց
առ Կասդիլիացիս ու իրենց գաւառա-
կան լեզուին ու Գաղղիացեաց դէմ ու-
նեցած սաստիկ հակառակութիւննին
ու ատելութիւննին ներկայ դարուս մէջ
մեծապէս զրգուռեցաւ, նախ ազատու-
թեան պատերազմով, երկրորդ 1823
տարւոյն յետադիմական (Reazionario)
յեղափոխութեամբ, և վերջի ժամա-
նակներս թապուհւոյն և իր քերցը ա-
մուսնութենէն յառաջ եկած գաղղիա-

կան տղեկցութեամբ: Կաղալոնացիք
յանիրաւի ընկճեալ ժողովուրդ մը կը
սեպուին, և թերեւ իրաւամբք ալ. որով-
հետեւ երբեք այնպիսի ընթացք մը բըռ-
նած չեն որ իրենց հին ազատական
սահմանադրութեան ու առանձնաշնոր-
հութեանց եղծման պատճառ եղած ըլ-
լայ, և որոնք յառաջագոյն Սպանիոյ
թագաւորներէն միշտ պահուած էին.
մանաւանդ եթէ չի կամենամբ իրենց
յանցանք համարել Աւստրիոյ թագա-
ւորական ցեղին կողմը բռնելնին, ազ-
գային ընդհանուր բան մը դարձած ըլ-
լալուն պատճառաւ: Կաղալոնացեաց
վայրագ ու ազատասէր հոգին չի կրնար
լռել այս անիրաւ լուծին, և ահա ասկէ
յառաջ կու գայ իր անհաճոյ, լուռ և
կասկածոտ բարքը, ինչպէս նաեւ իր
խռովարար հոգին, որ այնչափ անգամ
չփոթեց սպանիական տէրութիւնը, հաս-
տատութեամբ իրեն նպատակ դնելով
որ նորէն ձեռք բերէ իր հին առան-
ձնաշնորհութիւնները. ուստի զանոնք
վերակենցաղել ուզողին հետ սերտիւ
միացաւ: Եւ ահա այս կերպով կրնայ
մեկնուիլ իրենց Տոն Կարոլոսի դատին
ցուցած կողմնակցութիւնը, որ անիմա-
նալի բան մի է Կաղալոնացեաց ազա-
տասէր, մանաւանդ թէ ըսեմ հասարա-
կապետական հոգին ճանչցողին հա-
մար: Բայց չը կարծուի որ Կաղալոնա-
ցիք իրենց մտացն ու սկզբանցն համե-
մատ գտած ըլլան Տոն Կարոլոսի դատն
ու խնդիրն. իրենք Կարոլոսեանց կողմը
բռնեցին միայն այս պատճառաւ որ
զայն իրիւ միջոց մը կը համարէին ի-
րենց նպատակին հասնելու, որ է հին
Սահմանադրութեան ու առանձնաշնոր-
հութեանց կրկին հաստատութիւնը:

Թէ Սպանիացեաց և թէ օտարին
փնասակար այս շահախնդիր յամառու-
թեան հետ, Կաղալոնացին շատ մը դո-
վութեան արժանի յատկութիւններ ալ
ունի: Արասիրտ է, յանդուգն, հաս-
տատամիտ, դործօնեայ, շահագէտ,
հնարագէտ, անխոնջ աշխատասէր, և
ձեռք զարկած դործոց մէջ հաստատուն,
և մանկութենէ սկսեալ նաւաւար և

քաջ պատերազմական, որուն փառաւոր փորձը ամեն ժամանակ տուած է:

Պարցհէլոնա իր արտաքին տարածեալ վաճառականութիւնը և հարստութիւնը կադալոնացւոց շահագէտ հանճարոյն ու յանդգնութեանը պարտուկան է. յինքեան աղքատ, անբեր ու լեռնոտ գաւառ մը, ճարտարութեւ, փութով ու յարատեւութեւ բերրի պարտէզ մը, ու բոլոր թերակղզւոյն ամենէն հարուստ ու ճարտարարուեստ մասն եղաւ: Կադալոնիան Սպանիոյ ամենէն բազմամարդ ու քաղաքականացեալ մասերէն մէկն է: Ճանապարհորդն աչքն ուր կողմն ալ դարձնէ, շոգեշարժ մեքենաներով զարդարուած ամեն տեսակ բանի գործարաններ կը տեսնէ, որոնք ամեն տարի մեծ քանակով ասուի, կերպաս, կտաւ, բուրդ, սապոն, ապակի, երկաթի գործուածքներ ու թուղթ կը մատակարարեն. անանկ որ միայն կադալոնիոյ մէջ հարիւրէն աւելի թղթի գործատուն կայ:

Երբ մէկը Անտալուսիայէն, ուր արուեստները վերջին աստիճանի յետամնաց են՝ կադալոնիա գայ, և Պարցհէլոնիոյ ու կադալոնիոյ ուրիշ քաղաքաց պողոտայից մէջ շրջագայի, կը կարծէ որ Սպանիայէն դուրս ելած ըլլայ: Ծխաշունչ շոգեշարժ գործատուները, մեքենայից շառաչիւնը, ասը հիւսելու գործեաց բզզիւնը, երկաթեղինաց շառաչը, ոստայնանկաց գոչիւնը, և այլն, աւելի ճարտարարուեստ Անգղիան կը յիշեցնեն, քան թէ յետամնաց ու անհոգ Սպանիան: Երկիրը մերձակայ գաւառին վալենցային հաւասար և թերևս անկէ ալ աւելի խնամքով մշակուած է. որովհետև շինականը ամենէն անբեր երկիրն ալ պտղաբեր ընելու պէտք եղած աշխատանաց չը խնայեր: Ի բաց առնելով լեռներն որոնք ըստ մեծի մասին ամայի են, անմշակ երկիր չը գրտնուիր կադալոնիոյ մէջ. և նոյն իսկ լեռանց մէջ դառնուած հովիտներն աղէկ կերպով մշակուած են, և մերկ ու անբեր ժայռերն իսկ հարուստ այգեստա-

նեզը զարդարուած են: Զուրը մեծախնայութեւ կը գործածուի, և ինչպէս 'ի վալենցա, նոյնպէս և այս տեղ ջրոց շտեմարանները հնագոյն օրէնքներով կանոնաւորեալ են: Եւ ահա այս միջոցով կարելի եղաւ կադալոնիոյ ապառաժուտ երկիրը սքանչելի կերպիւ պարզաբեր ընել. այնպէս որ հիմա բերոց նկատմամբ իբերեան թերակղզւոյն մէջ այս գաւառը ամենէն բերրի ու հարուստ մասն է:

Կադալոնացւոց այս անխոնջ գործունէութեան արդիւնքն է Պարցհէլոնիոյ վաճառականութեան յառաջագէժ վիճակը, զոր կարելի է իրաւամբ ընդհանուր վաճառականութիւն անուանել: Այս օրուան օրս Պարցհէլոնան թերակղզւոյն ամենէն բանուկ նաւահանդիստն, և Սպանիոյ՝ մանաւանդ թէ բոլոր Եւրոպիոյ առաջին ու գլխաւոր վաճառաչ քաղաքներէն մէկն է:

Վալենցացիք իրենց ընտանութեան և բնական քաղցրաբարոյութեան պատճառաւ իրենց ազգային դրացիներէն աւելի օտարին հետ գործոյ կը մտնեն: Չերեւար իրենց վրայ ոչ բարուց խըստութիւն և ոչ անվստահութիւն այլոց վրայ: Վալենցացին պարզ ու զուարթ է, անխտիր ամենուն հետ սիրով և մըտերմաբար կը կենցաղավարի, և կը ջանայ ըստ կարելոյն ինք զինքն հաճոյ ընծայել: Ընդհանուր վալենցայի բնակիչը կարգէ դուրս վառվռուն և զբօսասէր է. և ինչպէս 'ի յաջողութեան, նոյնպէս և 'ի ձախողութեան միապէս ուրախ և զուարթ է: Ժողովրդեան կըրթեալ մասն կը տարբերի միւս մասէն իր առ գեղարուեստս, առ գիտութիւնս և առ յառաջադիմութիւն ունեցած փութով:

Բայց ստորին կարգի ժողովուրդն, գէշ համբաւ ունի Սպանիոյ մէջ իր կարգէ դուրս ցասկոտ և վրէժխնդիր բարուցը համար. ուստի վալենցացւոյն դաշոյնը համբաւաւոր և երկիւղալի է:

Վալենցայի շինականը ժուժկալ և ոգելից ըմպելեաց ատեցող է: Նշանա-

ւոր է մարմնոյ մեծ արագութեամբ, և
մասնաւորապէս հեծելութեան մէջ, և
ասոր համար է որ վալենցացիք՝ ինչ-
պէս նաև Անտալուսիացիք սպանիական

ՄԻՍ ՃԷՆՆԻ ԿԱՊԻԿԸ

Պէնկալա ծոցին արեւելեան կողմը
ընկնող Անտաման կղզեաց խումբը ՄԻՍ

ՄԻՍ ՃԷՆՆԻ ԿԱՊԻԿԸ

հեծելադնդին զօրաւոր և համբաւաւոր
մասը կը կազմեն :

կը շարունակուի :

Ճէննի կապկին և իւր ցեղին հայրենիքն
է. և մեր առաջիկայ պատկերը կը ներկա-
յացունէ նոյն ցեղ կապկին առաջին ան-
գամ Եւրոպա բերուած մէկ օրինակը :